

KÖNYVTÁRI MUNKA ELEMZÉSE TÍZ KÖZSÉGBEN

Befejező közlemény

A tanulmány első két fejezetét a Könyvtári Figyelő idei 1-2. számában (35-57.p.) közöltük.

III. rész.

A községek lakossága és olvasói

A lakosság és olvasók reprezentatív felmérésének célja általában, hogy megismerjük, a lakosság milyen csoportjaiból kerülnek ki a falusi könyvtárak olvasói. Ezenkívül mind a férfiak, mind a nők esetében választ akartunk kapni arra, hogy 1./ milyen arányban olvasnak a fiatalok és az idősebbek; 2./ milyen befolyással van az olvasásra az iskolai végzettségben kifejezett műveltségi színvonal; 3./ az olvasás szempontjából milyen különbségek vannak a különböző foglalkozású csoportok között.

Vizsgálatokat 10 községben folytattunk, de csak 8 község adatait dolgoztuk fel. Somogyszob és Kaposfő községek statisztikai adatfelvétele ugyanis elégtelennek bizonyult.

E 8 községben 11 226 (5493 férfi és 5733 nő) lakos, illetőleg 2207 (1092 férfi és 1115 nő) olvasó adatait vettük fel. Ez a szám a falusi lakosság 0,18 %-át jelentő reprezentáció. Mivel a községek lélekszáma sehoisem érte el a 2000-ot, a felmérés lényegében a kisközségek olvasószervezési problémáit dolgozta fel.

A következőkben az 1., 2., 3. kérdésekre gyűjtött statisztikai adatok táblázatát közöljük. Minden kérdésre 3 statisztikai tábla válaszol. Külön táblázat a férfiakról, nőkről és a két nemről együttvéve.

A táblázatok az egyes statisztikai csoportok százalékos megoszlását mutatják. Az első oszlopban az összlakosság százalékos megoszlása szerepel statisztikai csoportok szerint (1a %), a másodikban az összes olvasók százalékos megoszlása (1b %), a harmadikban az olvasócsoportnak a megfelelő lakosságcsoporthoz viszonyított százaléka. Ez azt mutatja, hogy a lakosság egyes rétegeiből milyen a könyvtári tagok aránya, mekkora hatása van a könyvtárnak az illető rétegre.

Az első három tábla (148-150. oldal) a helyes adatokat szolgáltatató 8 község lakosságának és olvasóinak kor szerinti arányát, a második három tábla (152-154. oldal) a lakosság és az olvasók iskolai végzettségének százalékos megoszlását, a harmadik táblasorozat (157-159. oldal) ugyanezeknek foglalkozási csoportok szerinti összehasonlító adatait tartalmazza.

A felmért községek lakosságának és olvasóinak
százalékos megoszlása kor szerint.

F é r f i a k

Község	6-14 éves		14-18 éves		19-50 éves		50 év felett		6 éven felül összesen		Lakosság összesen								
	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.							
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%							
Sáp	16	40	4	12	33	40	23	30	8	5	83	100	22	17	100	-	19		
Tépe	16	31	23	6	9	20	38	41	13	24	19	10	84	100	15	16	100	-	13
Alsóörs	15	25	48	6	14	65	40	56	41	31	5	4	92	100	31	8	100	-	29
Badacsonytördemic	14	39	56	9	5	11	39	34	17	30	22	15	92	100	22	8	100	-	20
Nagyvisnyó	14	37	72	6	12	58	42	49	34	21	2	4	83	100	34	17	100	-	28
Méra	18	51	45	10	9	14	34	33	15	23	7	5	85	100	18	15	100	-	16
Újpetre	14	57	92	11	6	11	39	33	18	22	4	4	86	100	24	14	100	-	21
Vókány	17	62	65	8	16	34	40	21	9	22	1	1	87	100	22	13	100	-	18
Együtt	16	43	55	7	11	27	38	38	20	25	8	6	86	100	23	14	100	-	22

A felmért községek lakosságának és olvasóinak
százalékos megoszlása kor szerint.

N Ó K

Község	6-14 éves		14-18 éves		19-50 éves		50 év felett		6 éven felül összesen		Lakosság összesen								
	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.							
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%							
Sáp	14	41	3	10	35	42	26	35	7	4	85	100	23	15	100	-	20		
Tépe	13	37	5	21	42	31	10	26	11	6	86	100	16	14	100	-	13		
Alsóörs	17	24	2	8	100	45	59	38	29	9	93	100	31	7	100	-	29		
Badacsony- tördemic	11	24	49	7	20	69	40	40	23	33	16	12	91	100	25	9	100	-	23
Nagyvisnyó	15	40	57	7	15	42	46	42	20	19	3	3	87	100	26	13	100	-	23
Méra	16	54	54	7	7	15	39	33	19	26	6	3	88	100	19	12	100	-	16
Újpeire	13	55	79	8	9	21	40	32	16	28	4	2	89	100	22	11	100	-	19
Vókány	16	61	63	8	13	27	41	23	9	24	3	2	91	100	18	11	100	-	17
Együtt	14	41	55	6	13	40	41	38	18	27	8	6	88	100	22	12	100	-	19

**A felmért községek lakosságának és olvasóinak
százalékos megoszlása kor szerint.**

Ö s s z e s e n

Község	6-14 éves		14-18 éves		19-50 éves		50 év felett		6 éven felül összesen		6. é. alul		Lakosság összesen						
	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.					
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%					
Sárp	14	40	54	4	11	55	33	42	24	33	7	5	84	100	23	16	100	-	19
Tépe	15	34	30	6	16	36	40	25	11	24	15	8	85	100	16	15	100	-	23
Alsóörs	16	24	45	4	11	75	42	58	39	30	7	7	92	100	31	8	100	-	29
Badacsony- tördemic	13	31	53	8	13	37	39	37	20	32	19	13	92	100	24	8	100	-	22
Nagyvisnyó	15	39	65	9	13	52	42	45	21	19	3	4	85	100	29	15	100	-	25
Méra	16	53	49	9	7	15	37	34	15	24	6	7	86	100	18	14	100	-	16
Újpetre	13	56	82	9	7	15	39	33	16	26	4	3	87	100	23	13	100	-	20
Vókány	17	62	62	8	14	30	40	22	9	23	2	2	88	100	19	12	100	-	17
Együtt	15	42	55	7	12	33	39	38	19	26	8	6	87	100	23	13	100	-	20

Amint látjuk, a 6-14 éves koru, iskolaköteles gyerekek 55 %-a olvas, a 14-18 éves koruak, a serdülők 33 %-a, a 19-50 éves felnőtteknek 19 %-a, az 50 év feletti idősebbeknek csupán 6 %-a. Ez a törvényszerű csökkenés azt jelenti egyrészt: hogy a könyvek iránti érdeklődés a kisközségekben az életkor növekedésével egyenes arányban csökken, másrészt, hogy a népművelés még nem tudta megszüntetni a korábbi évtizedek rossz iskolapolitikájából és művelődési gyakorlatából adódott hiányokat. Ezek a hiányok az ország egyes területein különbözőképpen, de a törvényszerűséget nem befolyásolóan mutatkoznak.

Az összes felmért községekben a lakosság 20 %-a olvasója a könyvtárnak. (A 6 éven felüli lakosság 23 %-a.)

Fel kell azonban figyelni arra, hogy a 100 lakosra eső olvasók magas száma az életkort tekintve sivár valóságot takar. A Baranya megyei Ujpetrén könyvtári olvasó a község 20 %-a, de ezeknek 56 %-a általános iskolás. Az ugyancsak Baranya megyei Vókány községben a könyvtár csak úgy mondhatja a lakosság 17 %-át olvasójának, hogy a beiratkozottak 62 %-a az általános iskolások közül került ki.

Az olvasói statisztika megszokott értékelése a felmérés tanulsága szerint a korcsoportok összetételéről nem mutatja meg élesen ugyanazokat a törvényszerűségeket, melyekre a lakosság és az olvasók aránya fényt derít.

A szokott olvasói statisztika szerint pl. az életkor emelkedése nem befolyásolja jelentősen az egyes korcsoportok olvasási kedvét, a felmérés adatai mint fentebb láttuk, ennek ellenkezőjét mutatják, annak ellenére, hogy az 5 éves tervben kitűzött 20 %-os olvasói arány az ország nagy részében falun már 1962-ben megvolt a szokványos statisztika szerint.

A felmért községek lakosságának és olvasóinak
százalékos megoszlása iskolai végzettség szerint

F é r f i a k

Község	Általános is- kolai tanuló		Közép. tanulók		főisk. tanulók		1-6 általános 8 ált.(4 polg.) lak. végzettek		Közép- és főiskolát végzettek		Analfabéták		6 éven felü- liek összesen		6 Férfi lako- sok összesen										
	la. %	ol. %	la. %	ol. %	la. %	ol. %	la. %	ol. %	la. %	ol. %	la. %	ol. %	la. %	ol. %	la. %	ol. %									
Sáp	16	40	48	1	5	120	53	27	9	10	22	38	2	6	66	1	-	-	83	100	22	17	100	-	19
Tépe	16	37	23	1	4	60	36	26	9	27	33	15	2	6	46	2	-	-	84	100	15	16	100	-	13
Alsóörs	15	25	48	2	2	25	44	24	16	21	30	42	10	19	59	-	-	-	92	100	31	8	100	-	29
Badacsony- tördémic	14	39	56	1	1	22	42	29	14	29	25	17	5	6	23	1	-	-	92	100	22	8	100	-	20
Negyvársnyó	14	37	72	1	4	90	45	33	21	20	21	31	2	5	75	1	-	-	83	100	34	17	100	-	28
Mára	18	51	45	1	1	15	45	19	7	13	25	29	4	4	18	4	-	-	85	100	18	15	100	-	16
Újpetre	14	57	92	1	3	57	43	9	4	21	22	14	3	9	62	4	-	-	86	100	24	14	100	-	21
Vókány	17	62	65	1	5	60	46	7	3	18	21	21	2	5	46	3	-	-	87	100	22	13	100	-	18
Együtt	16	43	54	1	3	51	45	22	11	19	24	24	3	8	44	2	-	-	86	100	23	14	100	-	22

A felmért községek lakosságának és olvasóinak
százalékos megoszlása iskolai végzettség szerint

N ő k

Község	Általános is- kolai tanuló		Közép, főisk. tanulók		1-6 általános isk. végzettek		8 ált.(4 polg.) isk. végzettek		Közép- és főiskolát végzettek		Analízabéták		6 éven felül- ilek összesen a.		Női lako- sok összesen									
	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.								
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%								
Sáp	14	41	61	1	8	150	59	30	11	7	13	36	2	8	66	2	-	85	100	23	15	100	-	20
Tépe	13	37	39	2	8	54	43	22	7	26	30	16	1	3	30	1	-	86	100	16	14	100	-	13
Alsóbrs	17	24	42	1	2	60	46	28	18	21	31	43	8	15	51	-	-	93	100	31	7	100	-	29
Badacsony- tördemlé	11	24	49	3	10	68	45	30	16	27	20	22	5	11	57	-	-	91	100	25	9	100	-	23
Nagyvisnyó	15	40	57	1	2	60	47	34	16	23	21	20	1	3	70	-	-	87	100	26	13	100	-	23
Mára	16	54	54	2	1	11	48	23	8	14	20	24	2	5	32	6	-	86	100	18	14	100	-	16
Ujpetre	13	55	79	1	4	50	51	10	4	18	27	29	2	4	33	4	-	89	100	22	11	100	-	19
Vókány	16	61	63	1	2	21	48	10	4	18	25	24	3	2	10	3	-	89	100	18	11	100	-	17
Együtt	14	41	55	2	5	55	48	25	10	10	22	24	3	7	48	2	-	88	100	22	12	100	-	19

**A felmért községek lakosságának és olvasóinak
százalékos megoszlása iskolai végzettség szerint**

Ö s s z e s e n

Község	Általános is- kolai tanuló		Közép, főisk. tanulók		1-6 általános isk. végzettek		8 ált.(4 polg.) isk. végzettek		Közép- és főiskolát végzettek		Analfabéták		6 éven felül- ilek összesen		Lakosok összesen									
	la. ol.	%	la. ol.	%	la. ol.	%	la. ol.	%	la. ol.	%	la. ol.	%	la. ol.	%	la. ol.	%								
Sáp	14	40	54	1	7	139	52	29	10	9	17	37	2	7	66	1	-	84	100	23	16	100	-	19
Tépe	15	34	30	2	6	58	39	24	8	25	32	16	2	4	39	2	-	85	100	16	15	100	-	13
Alsódörs	16	24	45	1	2	39	45	27	17	21	30	42	9	17	55	-	-	92	100	31	8	100	-	29
Badacsony- tördemic	13	31	53	2	6	6	44	29	15	28	25	20	5	9	39	-	-	92	100	24	8	100	-	22
Nagyvisnyó	15	39	65	1	3	80	46	33	17	21	21	25	1	4	39	1	-	85	100	29	15	100	-	25
Mára	16	53	49	2	1	13	46	21	7	14	20	24	2	5	32	6	-	86	100	18	14	100	-	16
Ujpetre	13	56	82	1	3	53	48	9	4	19	25	25	2	7	50	4	-	87	100	23	13	100	-	20
Vólkány	17	62	64	1	3	42	47	9	3	18	23	22	2	3	24	3	-	88	100	19	12	100	-	17
Együtt	15	42	55	1	4	53	47	23	10	19	24	24	3	7	48	2	-	87	100	23	13	100	-	20

Az adatok értékrendbe állítása mutatja, hogy a felnőtt lakosság magasabb műveltségű rétegei arányosan többet olvasnak a kevésbé művelt rétegeknél. Ezek az arányok önmagukban természetesen.

A tanulóifjúságnak mind az általános, mind a középiskolákban több mint a fele olvas. Ez az arány a későbbi évek során is megmarad a közép- és főiskolai végzettségükénél. Az alacsonyabb iskolai végzettségükénél azonban lecsökken. Az iskolát elhagyottak olvasatása tehát az alacsonyabb műveltségükénél valóságos probléma.

Mivel a 6 és ennél kevesebb általános iskolát végzettek a felmért községek lakosságának majdnem felét (47 %-át) teszik ki, tényszerűen találkozunk egy ilyen szempontból nem eléggé köztudomású művelődéspolitikai problémával, mégpedig azzal, hogy az elmúlt 15 év beiskolázási és iskolán kívüli népművelési programja éppen falun nem éreztette kellően hatását.

Különösen élesen mutatkozik ez a probléma Vökány, Ujpetre és Méra községekben, ahol a 6 és ennél kevesebb általános iskolai osztályt végzetteknek csak 3, 4, illetőleg 7 %-a olvas a könyvtárakban. Nem véletlen az sem, (és a műveltségi közállapotoknak az olvasással való szoros összefüggését mutatja), hogy az analfabéták aránya ugyanezekben a községekben a legmagasabb.

Vökányban figyelemre méltó, hogy a könyvtár olvasóinak 22 %-a 19-50 éves életkorú, a 6 vagy kevesebb általános iskolai osztályt végzettek viszont a könyvtár olvasóinak csak 9 %-át képezik. A 8 általánost végzettek ezzel szemben 23 %-át alkotják az olvasóknak. Ebből, valamint az általános iskolások magas számából joggal következtethetünk, hogy a pedagógus-könyvtárosok egy része gondolkodásában és tevékenységében nem tud kilépni az általános iskola falai közül, könyvtár-népszerűsítő propagandamunkáját a kéznél levő iskolásokra szűkíti le. Ezeknek egy része az iskola elhagyása után is olvas ugyan, de a község lakóit, akiket a könyvtáros pedagógus korábban nem tanított, nem is igyekszik megnyerni az olvasásnak.

A lakosság és az olvasók foglalkozás szerinti összehasonlítása megerősíti azokat a következtetéseket, melyekre a korábbiakban jutottunk. Világosan látszik íft is, hogy az olvasás a tanulók felénél még rendszeres, a magasabb képzettségű önálló szellemi dolgozók fele ugyancsak megőrzi kapcsolatát a könyvvel, az alacsonyabb képzettségű adminisztratív és egyéb alkalmazottaknak már jóval kisebb hányada olvas.

Olvas az ipari munkások 19 %-a, a tsz parasztság között azonban ennek felére csökken az olvasók száma. Ebből a könyvtárosok számára az a korábban is hangoztatott tanulság adódik, hogy időszerű lenne erőfeszítéseiket falun az egyik égető problémára, a felnőtt parasztság olvastatására összpontosítani.

Felmerülhet a gondolat, hogy az ipari és mezőgazdasági munkások ilyen százaléka sem olvas a valóságban. Falun még sok helyen divat, hogy az önálló foglalkozással nem rendelkező feleség maga helyett a családfőt iratja be a könyvtárba. Ezt mutatja az, hogy a statisztika szerint a női lakosság igen nagy százalékát kitevő háztartásbelieknek 9 %-a olvas. Ezek a háztartásbeliek zömmel az ipari foglalkozásuak családjába tartoznak, mert a tsz parasztok feleségeit mint segítő családtagokat, a vizsgálat a tsz parasztok kategóriájába sorolta, a népszámlálás gyakorlatának megfelelően.

Az egyes községekben végzett könyvtári munka műőrsége is hiven tükröződik a felmérés idevonatkozó adataiban. Nem véletlen, hogy a Baranya megyei Ujpetrén és Vókányban, ahol a könyvtár olvasóinak zömét az általános iskolások alkotják, kevés mind a munkás, mind pedig a parasztolvasó.

A férfiak és nők olvasásának összehasonlítása

A felmért községek lakosságának életkor szerinti összehasonlítása is azt a statisztikákból ismert jelenséget mutatja, hogy a születések számában, majd az egyes korosztályokban is, egészen a 18. évig magasabb a fiúk száma a leányokénál, a felnőtt életkort elérve azonban a nők aránya, a kisebb női halandóság miatt, egyre magasabbá válik. Ez az eltérés nem jelentős. Hasonlóan nem jelentős az egyes életkori kategóriákon belül az olvasók arányában sem. Észrevehető különbség egyedül a serdülő koruaknál tapasztalható, ahol a leányoknak 40 %-a, a fiuknak csak 27 %-a olvas. Ezt a jelenséget a gyermekkönyvtári szakirodalomból megismerhető serdülőkori olvasási sajátságokkal lehet magyarázni.

A felmért községek férfi és női lakosságának iskolai végzettsége egymáshoz viszonyítva arányos. Teljesen egybevág ezzel az egyes műveltségi kategóriákon belül az olvasók hányada is. Kisebb eltérés mutatkozik a közép-

A felmért községek lakosságának és olvasóinak százalékos megoszlása foglalkozás szerint

F é r f i a k

Község	Tisztogató és Mezőgazdasági-pari, közlekedési, fizikai és szellemi munkák elvégzői		Közép- és Általános iskolai tanulók		Közép- és Általános iskolai tanulók		Háztartás- és nyugdíjasok		6 éven felüliek		6 éven aluliak		Férfi-lakosság összesen																		
	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.	la.	ol.																	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%																	
Sáp	22	17	14	3	1	5	24	26	19	3	6	45	3	3	21	16	39	48	1	5	120	11	3	5	83	100	22	17	100	-	19
Tépe	45	45	12	1	2	66	15	6	5	1	4	57	2	4	33	16	31	23	1	4	66	3	4	23	84	100	15	16	100	-	13
Alsócső	15	14	28	2	2	20	41	40	28	2	2	20	6	7	38	15	25	48	2	2	25	9	8	28	92	100	31	8	100	-	29
Badacsonyi- lőrdemic	13	16	21	6	4	14	40	23	11	3	3	21	5	6	24	14	39	56	1	1	22	9	8	17	92	100	22	6	100	-	20
Nagyvályás	8	3	12	16	5	9	33	42	37	2	6	80	2	2	31	14	37	72	1	4	90	7	1	5	83	100	34	17	100	-	28
Méra	13	6	7	4	3	12	36	30	13	2	4	40	4	3	13	16	51	45	1	1	15	7	2	5	85	100	18	15	100	-	16
Újpetre	31	11	7	-	-	26	13	7	2	9	92	3	6	35	14	57	92	1	3	57	9	1	2	86	100	24	16	100	-	21	
Vökány	24	2	1	3	2	10	35	21	11	1	2	30	3	4	23	17	62	65	1	5	60	3	2	11	87	100	22	13	100	-	18
Együtt	22	12	9	5	3	11	30	27	18	2	5	47	3	4	26	16	43	54	1	3	51	7	3	11	86	100	23	14	100	-	22

A felmért községek lakosságának és olvasóinak százalékos megoszlása foglalkozás szerint

N Ó K

Község	Tanulag és segéd, önkéntes munka		Munkaadó, közlekedési, fizikai dolgozó		Önkéntes, önkéntes munkaadó, fizikai dolgozó		Állásos isk. Közep- és felsőiskolai és nyugdíjas		6 éven felül		6 éven alul		Női lakosság összesen																		
	ia.	cl.	ia.	cl.	ia.	cl.	ia.	cl.	ia.	cl.	ia.	cl.	ia.	cl.	ia.	cl.															
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%															
Sáp	15	8	11	-	-	2	6	45	1	6	12	2	7	66	14	41	61	1	8	150	50	21	10	85	100	23	15	100	-	20	
Tápe	38	40	14	-	-	3	1	6	-	3	60	1	3	25	13	37	39	2	8	54	28	8	4	86	100	16	14	100	-	13	
Alsóbrs	7	15	66	-	1	66	11	18	49	1	20	9	11	34	17	24	42	1	2	60	47	28	17	93	100	31	7	100	-	29	
Bodacsany- lőrtemic	10	9	23	2	8	83	6	8	31	2	6	77	4	6	33	11	24	49	3	10	68	53	27	12	91	100	25	9	100	-	23
Nagyvárnagy	9	12	30	9	22	51	3	2	19	1	3	84	1	2	50	15	40	57	1	2	60	48	17	8	87	100	26	13	100	-	23
Méra	25	15	9	-	-	4	6	27	1	2	25	3	8	44	16	54	52	2	1	11	37	14	6	88	100	19	12	100	-	16	
Újpele	21	13	12	-	-	1	2	33	1	2	33	4	6	27	13	55	79	1	4	50	48	18	7	89	100	22	11	100	-	19	
Védkány	17	19	19	1	3	50	3	2	10	1	1	17	2	4	28	16	61	63	1	2	21	48	8	3	99	100	18	11	100	-	17
Együtt	19	15	16	2	5	54	4	6	31	1	3	57	3	6	37	14	41	55	2	5	55	43	19	8	88	100	12	12	100	-	19

A felmért községek lakosságának és oltvasóinak
százalékos megoszlása foglalkozás szerint

Ö S S Z E S E N

Község	Taszlag és Mezőgazdasági, ipari, közlekedési, fizikai, szellemi, dologi, munkássági, paraszti												Általános iskolák, Képzési és Háztartási, és nyelvi iskolák, egyes mások												Lakosság összesen										
	Munkássági				Dologi				Szellemi				Fizikai				Ipari				Közlekedési				Képzési és Háztartási				Összesen						
	la.	ol.	%	la.	ol.	%	la.	ol.	%	la.	ol.	%	la.	ol.	%	la.	ol.	%	la.	ol.	%	la.	ol.	%	la.	ol.	%	la.	ol.	%	la.	ol.	%	la.	ol.
Sáp	19	12	12	2	5	14	15	21	2	6	66	2	5	41	14	40	84	1	7	138	30	15	9	84	100	23	16	100	-	19					
Tépe	41	42	13	-	1	66	8	3	5	1	4	58	2	4	29	15	34	30	2	6	58	16	6	5	85	100	16	15	100	-	13				
Aisóbra	11	14	40	1	2	31	25	29	32	2	1	20	7	9	37	16	24	45	1	2	39	29	19	19	92	100	31	8	100	-	29				
Bodacsönyörödöl	12	13	22	4	6	33	23	14	15	2	6	47	4	6	28	13	31	53	2	6	56	32	19	13	92	100	24	8	100	-	22				
Nagyváányó	8	7	22	13	12	24	17	25	36	1	4	76	1	2	36	15	39	65	1	3	80	29	8	7	85	100	29	15	100	-	25				
Méra	9	11	8	2	1	11	19	18	14	2	3	31	3	5	26	7	58	49	2	1	13	22	8	6	86	100	18	14	100	-	16				
Ujpetre	25	12	9	-	-	-	-	-	-	13	8	12	2	6	70	4	6	31	13	56	89	1	3	53	29	9	6	87	100	23	13	100	-	20	
Vöhrány	20	11	9	2	2	21	18	11	10	1	2	25	3	4	25	17	62	64	1	3	42	26	5	3	88	100	39	12	100	-	17				
Együtt	20	14	13	3	4	28	17	16	19	2	4	51	3	5	31	15	42	55	1	4	53	26	11	9	87	100	23	13	100	-	20				

és főiskolás, valamint az ezeket az iskolákat már elvégzett nők javára. A közép- és főiskolai tanuló fiúk 51, a végzettek 44 %-a olvas, míg a közép- és főiskolás leányok 55, a végzettek 48 %-a olvas.

A paraszti foglalkozású nők, mezőgazdasági- és ipari munkásnők közül többen olvasnak, az ugyanilyen foglalkozású férfiaknál. Míg a tsz-ben, vagy önálló gazdaságban dolgozó férfiaknak csak 9, addig a nők 16 %-a olvas. A mezőgazdasági munkás férfiaknak 11 %-a, a nők 54 %-a, az ipari-közlekedési dolgozó férfiak 18 %-a, a nők 31 %-a tagja a könyvtárnak. Ez arra mutat, hogy a nők háztartási munkájuk mellett is több időt tudnak szakítani művelődésükre, míg a férfiak nagyobb része értéktelenebb szórakozással tölti szabadidejét. (Italboít látogatás, kártyázás) Ugyanakkor azonban arra is rámutat, hogy a falusi nők nagyobb körben még ma sem élnek társadalmi életet és ezt részben olvasással pótolják.

Az egyes községek olvasószervezési munkájának jellemzői

A felmérés során több községben lehetett arra következtetni, hogy a könyvtárak statisztikai fegyelme még mindig nem szilárd. Beigazolódott ugyanekkor, hogy a könyvtáros személye, helyzete, adottságai, ambíciója döntően befolyásolja a könyvtári munka eredményességét. Kisközségben egyetlen alkalmas könyvtáros egy-két év alatt sikeres változást érhet el, ugyanakkor azonban ennek lemondása vagy elkedvetlenedése teljes könyvtári pangást eredményezhet.

Mindenütt kitűnt, hogy a falusi pedagógus könyvtárosok olvasó-toborzó munkája jórészt az általános iskola falai között marad.

A Hajdu megyei Sápon a könyvtár olvasóinak 40 %-át általános iskolai tanulók alkotják. Ebben a községben a 14-18 éveseknek is több mint fele, a 14-50 éveseknek azonban csak a fiatalabbik része olvas, az, amelyik már a 8 általános iskolai osztályt végezte el. A könyvtáros már hosszú ideje tanít a község általános iskolájában és így kiépült nevelői kapcsolata alakítja a továbbiakban is az olvasók összetételét.

Ugyancsak mezőgazdasági jellegű Hajdu megyei község Tépe, egyike az általánosságban is leggyengébben működő könyvtáraknak. Itt a legalacsonyabb a 100 lakosra eső olvasók száma (13). A legnagyobb különbség az általános iskolások csoportjánál mutatkozik, ezeknek csak 30 %-a olvas, nyilvánvalóan azért, mert a könyvtáros nem pedagógus, hanem rokkantsági nyugdíjas, 50 éves földművesszövetkezeti dolgozó.

6-14 éves (az összlakosság 15 %-a)

14-18 " " 7 %-a

2090

18-50 " " 39 %-a

50 év felett " " 26 %-a

6 éven alul " " 13 %-a

A százalékszám a lakosságcsoportnak az összes lakosokhoz viszonyított százaléka.

Ált. isk. tanulók 15 %

Közép., főisk. tanulók 1 %

2428

1-6 ált. iskolát végzettek: 47 %

8 ált. iskolát végzettek 19 %

Közép., főisk. végzettek 3 %

Analfabéták 2 %

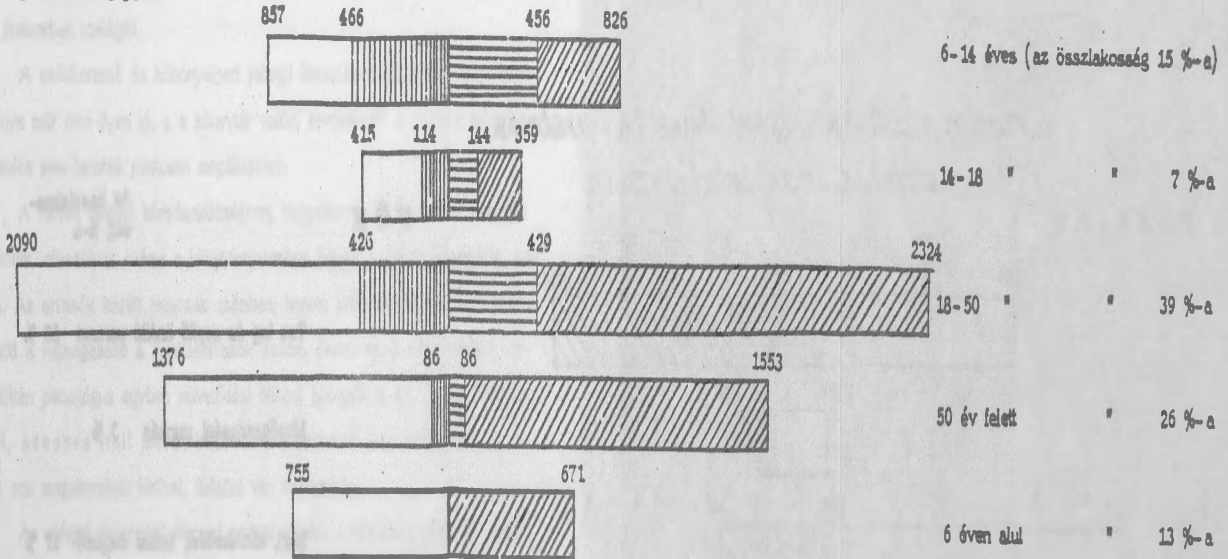
6 éven aluliak 13 %

A FELMÉRT KÖZSÉGEK LAKOSSÁGÁNAK ÉS OLVASÓNAK

FÉRFIAK

MEGOSZLÁSA KOR SZERINT

NŐK

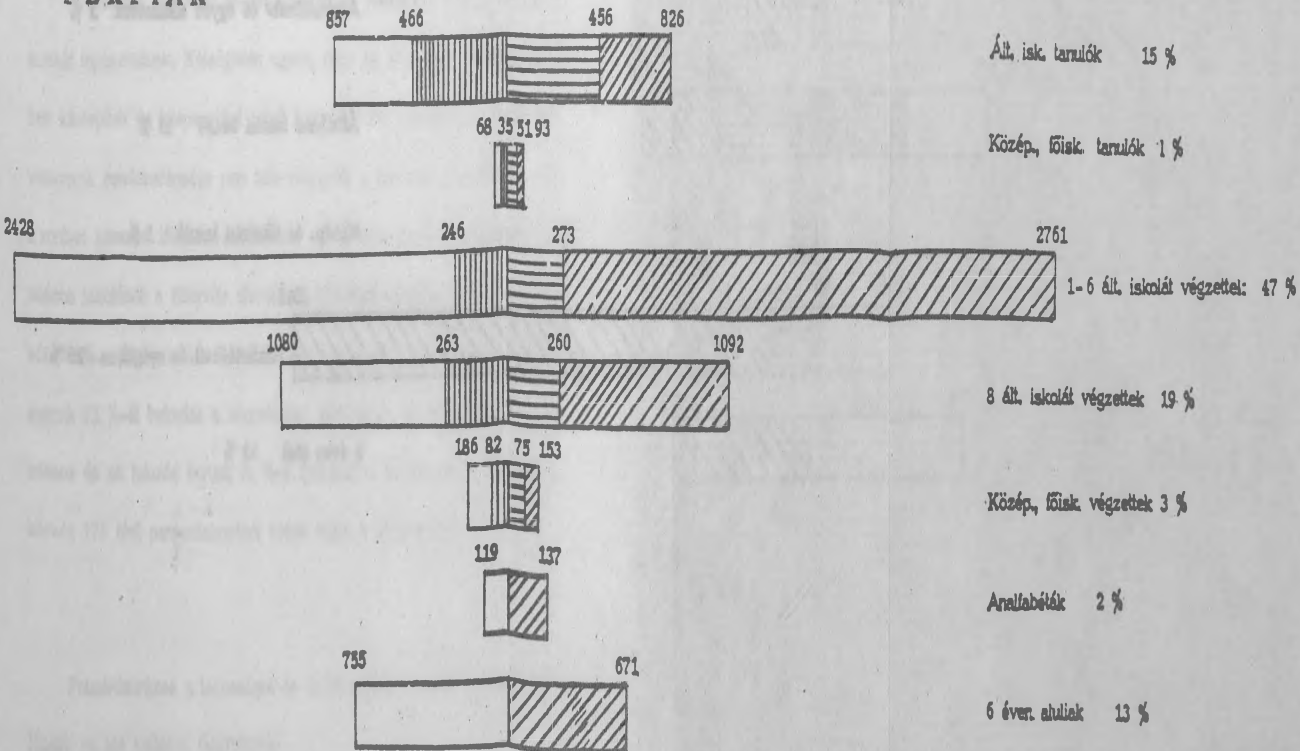
A FELMÉRT KÖZSÉGEK LAKOSSÁGÁNAK ÉS OLVASÓNAK

FÉRFIAK

MEGOSZLÁSA ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINT

NŐK

A százalékszám a lakosságcsoportnak az összes lakosokhoz viszonyított százaléka.

N Ó K

Az öszezlakos-
ság %-a

Tsz tag és segítő önálló paraszt 20 %

Mezőgazdasági munkás 3 %

Ipari, közlekedési, fizikai dolgozó 17 %

Önálló szellemi dolgozó 2 %

Adminisztratív és egyéb alkalmazott 3 %

Általános iskolai tanuló 15 %

Közép. és főiskolai tanuló 1 %

2543

Háztartásbeli és nyugdíjas 26 %

6 éven aluli 13 %

A legjobb könyvtári munka a felmért községek közül a szőlőtermelő és üdülőtelep Alsóörsön tapasztalható. Itt a tsz-tagok, segítők s öriálló parasztek 40 %-a olvas. Az olvasók aránya ugyszólván minden foglalkozási csoportban és életkorban kielégítő.

A szőlőtermelő és kőbányaipari jellegű Baaacsonytördemicen az olvasók aránya már nem ilyen jó, s a könyvtár valódi eredményeit a gondos gyomlálás ellenére sem lehetett pontosan megállapítani.

A Heves megyei bányászközségben, Nagyvisnyón jól felszerelt könyvtár működik, olvasóinak száma a könyvforgalomhoz képest azonban túlságosan magas. Az olvasók között nemcsak számban, hanem arányban is a nyolc község között a legmagasabb a munkásolvasók száma. Ennek egyik magyarázata, hogy a nőtlen pedagógus egyben művelődési otthoni igazgató is az új, jól felszerelt, szeszes italt mérő, büfével rendelkező kulturházban, és igen sok magakorabeli férfival, fiatallal van kapcsolata.

Az eléggé elmaradott Borsod megyei Mérán, a lakosság nagy hányadát alkotják a munkájukat távol végző közlekedési dolgozók. Itt ugyancsak észlelhető a statisztika lazasága. A könyvtár olvasóinak zömét itt is az általános iskolások alkotják.

A Baranya megyében felmért Ujpetrén és Vókányban gyenge könyvtári munkát tapasztaltunk. Kétségtelen ugyan, hogy az eredetileg németajku,részen kitelepített és telepésekkel pótoltt lakosságu két községben a társadalmi viszonyok rendezetlensége nem tette könnyüvé a könyvtár jó munkáját, erre azonban szemmel láthatóan erőfeszítés sem történt. Mindkét községben az általános iskolások a könyvtár olvasóinak többségét alkotják. Ujpetrén az olvasók 56 %-a általános iskolás. Ezt csak úgy lehetett elérni, hogy az iskolásoknak 82 %-át beírták a könyvtárba! Vókányban az olvasók 61 %-a, általános és az iskolás koruak 64 %-a íratkozott a könyvtárba. - Ugyanitt a község 176 férfi parasztlakosából ketten tagjai a könyvtárnak.

Felmérésünknek a lakosságra és az olvasókra vonatkozó adatait szemléltetik az ide mellékelt diagrammok.

IV rész.

Az állomány összetétele, fejlődése, a törzsanyag és az elavulás arányai

1. Az állomány helyzete, fejlődése

A tiz község közül 1959-ben még csak három: Tépe, Sáp és Badacsonytördemic rendelkezett 3-4-500 kötetes könyvvállománnyal. - A következő évben egy kivételével (Nagyvisnyó) már valamennyi község könyvtára működik. Így ez évtől kezdve az állomány gyarapodása, szakcsoportokon belüli megoszlása, fejlődése nyomon követhető.

1960-ban a tiz község állománya együttesen 3517 kötet. Ezen belül százalékos megoszlásban a mezőgazdasági könyvek csoportja elenyészően kevés, mindössze 4 %. A korábban és az időben folyt állományvizsgálatok szerint a mezőgazdasági könyvek csekély száma országos jelenség. Ezen a szegényes állapoton csak a mezőgazdasági könyvek vásárlásának szorgalmazása, a könyvbeszerzés célszerűbb irányítása és nem utolsó sorban a SZÖVOSZ juttatásai segítettek a további években.

Lényegesen jobb képet mutat a társadalomtudományi könyvek csoportjának aránya, mely az egésznek 11 %-a. Kivánatosnál kevesebb viszont a természettudományos mű (8 %). Az arányok egészségtelen eltolódását leginkább a felnőtt és ifjúsági szépirodalom csoportjaiban szemlélhetjük. A felnőtt szépirodalom az egész állomány több mint 50 %-át foglalja magában; az ifjúsági szépirodalommal együtt pedig háromnegyedét teszi ki.

Tekintve, hogy a szépirodalom és az ismeretterjesztő irodalom arányát 65:35 %-ban látjuk megfelelőnek, s kiadott törzsanyag-jegyzékeink összeállításában is erre az arányra törekszünk, a tiz község szakcsoportjainak viszonyszámaival 1960-ban, de még 1961-ben sem lehetünk elégedettek.

A falusi, járási könyvtárakban folytatott fölmérések, a törzsanyagjegyzékek

AZ ÁLLOMÁNY SZAKCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

Szakkönyvtárak neve,
közönségenként

1959. állomány 1960. évarapodás 1961. évarapodás 1962. évarapodás összes állomány 1962. XII. 31-én

Mozókészleteségi:

1. Kapostó	-	37	27	14	78
2. Somogyuszob	-	23	16	16	55
3. Tépe	29	1	48	40	118
4. Báp	54	9	24	18	105
5. Alsóörs	-	15	34	2	51
6. Badacsonytördenle	16	7	10	9	42
7. Nagyvillányó	-	-	16	110	126
8. Méra	-	3	4	12	19
9. Újpetre	-	25	6	15	46
10. Vökány	-	29	8	7	44
	99	149	193	243	684

Társadalomtudományi:

1. Kapostó	-	76	7	13	96
2. Somogyuszob	-	48	20	26	94
3. Tépe	46	7	26	95	174
4. Báp	120	23	21	29	193
5. Alsóörs	-	74	35	11	120
6. Badacsonytördenle	30	25	11	17	83
7. Nagyvillányó	-	-	45	70	115
8. Méra	-	7	23	18	48
9. Újpetre	-	78	12	18	108
10. Vökány	-	34	8	18	60
	196	372	208	315	1.091

Összes állomány:

1.303 3.517 2.677 2.860 10.357

Szakcsoportok nevei. Kötésbenként Állomány 1960. évi beszerzés 1961. évi beszerzés 1962. évi beszerzés 1962. évi állomány

Mozgóeszközök

1.	Kaportó	—	37	37	14	79
2.	Somogyaszob	—	19	19	1408	1158
3.	S&P	29	127	156	120	1071
4.	Alsóbüri	16	—	16	80	576
5.	Budapesti	—	35	35	1129	1196
6.	Nagyváros	—	25	25	1129	1196
7.	Művelődési	—	—	—	—	46
8.	Ujpester	—	—	—	—	44
9.	Völgány	92	149	123	243	684
10.		—	—	—	—	—
		92	149	123	243	684

Társadalomtudományi

1.	Kaportó	—	76	76	7	136
2.	Tépe	46	23	20	21	250
3.	S&P	120	24	21	31	207
4.	Alsóbüri	30	22	31	17	117
5.	Budapesti	—	25	45	42	170
6.	Nagyváros	—	76	42	18	118
7.	Művelődési	—	74	74	18	118
8.	Ujpester	—	—	—	—	—
9.	Völgány	195	322	308	312	1180
10.		—	—	—	—	—
		195	322	308	312	1180

Történelem

1.	Kaportó	—	45	45	11	30
2.	Somogyaszob	—	34	34	116	448
3.	Tépe	56	23	11	19	138
4.	S&P	17	25	34	34	188
5.	Alsóbüri	—	32	32	25	152
6.	Budapesti	—	53	43	25	225
7.	Nagyváros	—	53	43	25	225
8.	Művelődési	—	—	—	—	—
9.	Ujpester	—	—	—	—	—
10.	Völgány	127	220	222	315	925
		127	220	222	315	925

Polgári szociológia

1.	Kaportó	—	357	72	69	498
2.	Somogyaszob	293	170	115	132	586
3.	Tépe	263	241	110	30	525
4.	S&P	197	68	122	57	394
5.	Alsóbüri	—	68	68	57	384
6.	Budapesti	—	—	209	256	559
7.	Nagyváros	—	—	209	256	559
8.	Művelődési	—	24	24	20	202
9.	Ujpester	—	24	24	20	202
10.	Völgány	658	241	42	179	362
		658	241	42	179	362

14.1. és gyermekek-könyvek

1.	Kaportó	—	153	69	52	273
2.	Somogyaszob	—	18	51	64	354
3.	Tépe	70	158	96	54	525
4.	S&P	57	62	56	52	350
5.	Alsóbüri	57	4	23	52	350
6.	Budapesti	—	24	123	52	350
7.	Nagyváros	—	24	123	52	350
8.	Művelődési	—	109	61	74	244
9.	Ujpester	—	109	61	74	244
10.	Völgány	184	118	57	67	242
		184	118	57	67	242

Vegyes ismeretterjesztő

1.	Kaportó	—	30	11	11	17
2.	Somogyaszob	—	35	15	14	34
3.	Tépe	21	77	24	10	104
4.	S&P	4	2	2	2	24
5.	Alsóbüri	—	2	2	2	24
6.	Budapesti	—	—	2	2	24
7.	Nagyváros	—	—	2	2	24
8.	Művelődési	—	—	2	2	24
9.	Ujpester	—	—	2	2	24
10.	Völgány	38	197	91	17	314
		38	197	91	17	314

Összes állomány: 1.303 3.517 2.677 2.860 10.357

KOS MEGOSZLÁSA

A vizsgált község	<u>IFJ. és GYERMEKIRODALOM</u>				El- vétel o/o	<u>VEGYES ISMERETTERJESZTŐ</u>				El- vétel %	El- avulás össze- ben o/o
	A törzsanyag százalékos aránya					A törzsanyag százalékos aránya					
	1959	1960	1961	1962		1959	1960	1961	1962		
1. KAPOSFŐ		38	36	32	1						5·2
2. SOMOGYSZ		48	48	48	1						1·5
3. TEPE	52	83	49	52	-	8	-	-	3		1·6
4. SÁP	34	44	60	59	3	5	2	23	10	12	4
5. ALSÓÖRS		42	65	52	-		33	20	20		1·3
6. BADCSON TÖRZEM	38	53	62	56	-	66	-	12	25	-	0·6
7. NAGYVISN			37	40	-			7	6		-
8. MÉRA		46	41	39	0·61			20	30	-	0·36
9. UJPETRE		36	50	44	0·3		27	55	26	-	4
10. VÖKÁNY		46	66	40	0·8		19	100	28	3·8	2·4

szerkesztése során szerzett tapasztalatok, valamint segítségükkel történt állományelemzések tanulságai alapján a falusi könyvtár állományának ideális arányait a vizsgált szakcsoportokban a következőképp látjuk:

Mezőgazdaság	10 %
Társadalomtudomány	12 %
Természettudomány	10 %
Felnőtt szépirodalom	45 %
Ifjúsági és gyermekkönyvek	20 %
Vegyes ismeretterjesztő könyvek	3 %

Ehhez viszonyítva az 1961-es állományösszetétel belső aránya némileg kielégítőbb, mint az előző évi. - A tiz könyvtár mennyiségileg csaknem még egyszer annyira duzzadt. Együttes kötetszámuk 6194. A mezőgazdasági könyvek évi vásárlásának aránya 4 %-ról 7 %-ra emelkedett. Ez a növekedés viszont mintha a társadalomtudományi könyvek beszerzésének rovására történt volna, amennyiben ezek 1960. évi 11 %-os aránya 7 %-ra esett vissza. Egy százalékkal emelkedett (8-ról 9-re) a természettudományos irodalom beszerzése, megközelítve a helyes arányt. Ugyancsak javuló jelleggel módosult a szépirodalom évi gyarapodása: 53 %-ról 44 %-ra csökkent. A szépirodalom és ismeretterjesztő irodalom viszonya mégsem normalizálódott. Különösen szembevetendő visszasságokat láthatunk, ha esetenként vizsgáljuk egy-egy község beszerzését. Somogyszobon 115 felnőtt szépirodalmi könyvre 94 ifjúsági és gyermekkönyv jut; Badacsonytördemicen 62-re 53, Vókányban pedig a megbillent arány menthetetlenül visszájára fordul: 42 felnőtt szépirodalmi könyvre 57 ifjúsági esik. - Ez a példa, amihez hasonlót még 1962-ben is találunk, nyilvánvalóvá teszi: falusi könyvtáraink jelentős részének állománygyarapítása nem a megadott gyűjtőköri elvek, hanem a többségben lévő 14 éven aluli olvasók igényei szerint alakul.

1962-ben a tiz könyvtár állománya mennyiségileg nagyjából úgy növekszik, mint az előző évben. A beszerzés együttes kötetszáma 1961-ben 2677, 1962-ben 2860. - A vizsgált könyvtárak állománya 1962. december 31-én összesen 10 357 kötet.

A szakcsoportok gyarapodásának képe a következő. A mezőgazdasági művek beszerzési átlaga 8 %; az 1960-as 4 %-ról a kétszeresére emelkedett. Egyenként nézve csupán Nagyvisnyó könyvtári állományában van elegendő mezőgazdasági könyv, 1275 kötetből 126 kötet. - Megközelíti a 10 %-os arányt Tépe (1373-ból 118), Sáp (1278-ból 105 kötet). Tűrhető a helyzet Kaposfőn (1072-ből 78 mezőgazdasági mű), Alsóörsön (871-ből 51 mű), Somogyszob azonban az 1960-as 23 kötetes beszerzés után 1961-62-ben csak 16-16 kötet-

tel gyarapította mezőgazdasági részlegét; 1256 kötetes állományából mindössze 55 kötet (4 %) a mezőgazdasági könyv. Még sanyarubb a helyzet Mérán, ahol az 583 kötetből csak 19 tartozik a szóban forgó csoportba. - Az állomány itteni - még könyvkölcsönző állomásnak is alig alkalmas - kicsinysége némileg mentségül, magyarázatul hozható föl - de mit mondhatunk az 1037 kötetes ujpetrei könyvtárra, melyben mindössze 46 mezőgazdasági kiadvány található?

A társadalomtudományi művek százalékos aránya az 1961. évi vizsgálás után kielégítő (11 %-os). Kivánatos módon minden tizedik könyv társadalomtudományi jellegű Kaposfőn, Badacsonytördemicen, Ujpetrén. Viszonylagosan ritkább az előfordulás száma Somogyszobon (1256 könyvből csak 94 tartozik ebbe a csoportba), Nagyvisnyón, Mérán. - Tulzottan magas a százalékos arány Alsóörsön (14 %-os) és érdekes módon a két Hajdu megyei községben: Tépén (13 %), valamint Sápon (16 % !)

A példák általában azt mutatják, hogy a társadalomtudományi ismeretterjesztő irodalom vásárlása a falusi könyvtárakban mennyiségileg kielégítően folyik. Az aktuális politikai irodalomnak láthatóan nagyobb a kereslete, de a kínálata is, mint a népszerű mezőgazdasági irodalomnak.

A természettudományos művek százalékos aránya a tíz község összesített állományában ugyancsak megközelíti, mindössze egy százalékkal haladja meg az ideálisnak vélt 10 %-os normát. Esetenként vizsgálva a községeket, kiderül azonban, hogy az eltérések nagyobbak, mint a társadalomtudományi irodalom beszerzésében. - Az előző kategóriában tulzottan gyarapító Tépe és Sáp e tekintetben kifogástalan; ugyanez mondható a badacsonytördemici, mérai könyvtárról; de a kaposfői, nagyvisnyói könyvtár állományának csak 8 %-a, az ujpetreinek 7 %-a, a somogyszobinak pedig csak 6 %-a természettudományos mű. A 11 %-os összesített átlagot néhány község (Alsóörs, Badacsonytördemic) csoporton belüli magasabb részaránya biztosítja.

A felnőtt szépirodalmi könyvek állományrésze az összesített 10 357 könyvnek 47 %-át foglalja magába. A kivonatosnak tartott 45 %-ot a könyvtárak egyenként is kielégítően megközelítik. Legnagyobb eltérés Ujpetrén mutatkozik, ahol a felnőtt szépirodalmi könyvek több mint felét, 51 %-át teszik ki az állománynak. Soknak mondható még a badacsonytördemici 48 % is, kiváltképp ha hozzávesszük az ifjúsági szépirodalom kelleténél ugyancsak magasabb arányát.

Megemlítendő, hogy a szépirodalmi műveknek ez a formailag megfelelő aránya az 1959-60. évi tulzott beszerzés csökkenésével állt elő, míg 1960-ban a felnőtt szépirodalom aránya 52 % - 1961-ben 44 % - 1962-ben már csak 39 %.

A szépirodalom és ismeretterjesztő irodalom helytelen aránya együttesen azonban az 1960-as 74:26 %-hoz viszonyítva nem sokat, csak 4 százalékpont

módosult 1962 decemberéig (70:30-ra).

Az ifjusági és gyermekirodalom kategóriájában az 1962. évi összesített adatok szerint három község: Tépe, Sáp, Alsóörs kivételével mindenütt magasabb az arány az elvileg helyesnek tartott 20 %-nál. - Kaposfőn 26; Somogyszobon 30; Badacsonytördemicen 23; Nagyvisnyón 24; Mérán 28; Ujpetrén 24; Vókányban 30 %.

Ha a két szépirodalmi kategóriát százalékosan összeadjuk, a három említett község kivételével mindenütt kevés az ismeretterjesztő irodalom. Különösen rossz a viszonyszám Somogyszobon (77:23 %). - Ujpetrén és Vókányban (75:25 %).

A kirívó példák ellenére az országos tapasztalatokhoz képest a tíz község állományának helyzete, belső összetételének alakulása inkább biztató, mint elszomorító. Más kérdés, hogy némelyik község könyvtára a lakosság szempontjából mennyiségileg is mélyen alatta marad a kívánatosnak. Az 1750 lakosu Mérának csak 583 kötetes kölcsönzőállomása van; nagyon kevés az 1455 lakosu Vókány állománya is (800 kötet). Ez a szám a tanácsi könyvtárakban átlagosként ismert, 1000 lakosra jutó 800 könyv arányánál sokkalta rosszabb.

Legkedvezőbbnek mondhatjuk a két Hajdu megyei község: Tépe (1442 lakosra 1373 könyv), Sáp (1380 lakosra 1278 könyv), valamint Alsóörs ellátottságát (935 lakosra 871 kötet). Tanulságos megjegyezni, hogy a szakcsoportok belső aránya is ebben a három községben a legjobb.

2. A törzsanyag arányai *

Az állomány használhatóságát, értékét a szakcsoportok megfelelő összetételén túl az dönti el, mennyi benne a törzsanyaggá minősített, elsőrendűen fontos irodalom.

A falusi könyvtárakba kerülő könyvek központi minősítése 1959-ben kezdődött. Az 1960-ban folyt állományelemzések szerint a törzsanyag részesedése még nem haladta meg az egyes falvak, sőt járások könyvtári állományainak 30 %-át. - Az 1961-es adatok alapján 1962-ben folyt országos fölmérés adatai szerint a törzsállomány általában eléri a 40 %-ot. Mindmáig nem mondhatjuk azonban, hogy falusi könyvtáraink túlnyomórészt törzsanyagot tartalmaznak.

Érthető, hogy az 1000 kötet körüli, a megalapozáskor még mindenfajta válogatási szempontot nélkülöző könyvtárak nehezen tudják fölvenni az elvileg kívánatos 1200 kötetes törzsállományt. A minőségi átállást nemcsak az anyagi

*A vizsgált könyvtárak törzsállományait a KMK által kiadott: "Cimjegyzék a falusi könyvtárak állománygyarapításához" c. 1., 2., 3. törzsanyagjegyzékek cím-anyagával vetettük egybe.

és megrendelési nehézségek akadályozzák, természetes hátráltató tényező az is, hogy a falvak nemcsak törzsanyagot, de az ajánlott irodalmat (sőt ahol tehetik, a nem ajánlottat) is vásárolják.

Ez utóbbi tekintetben mutatkozik a járási könyvtárak hatékonyabb befolyásának hiánya.

A vizsgált tiz könyvtár százalékos adatai arról tanuskodnak, hogy az 1960-as, 1961-es évi emelkedés után 1962-ben többnyire stagnálás, visszaesés mutatkozik. - Egyedül Sáp község állományában látható a törzsanyag törés nélküli egyenletes növekedése: 1959-ben 25 %; 1960-ban 35 %; 1962-ben 56 %. Jónak mondható még országos viszonylatban Badacsonytördenic törzsanyag beszerzése: 1959-ben 33 %; 1960-ban 53 %; 1961-ben 59 %; 1962-ben 49 %. Aránylag magas a törzsanyag évenkénti százaléka a tépei beszerzésben; 1959-ben 42 %; 1960-ban 72 %; 1961-ben 51 %; 1962-ben 45 %. E két utóbbi községre is áll azonban, hogy az 1962-es törzsanyag százalékosan alacsonyabb az előző éveknél. Mégis mivel az 1960-61. évi gyarapodás többségében (53-70 %) törzsanyag; ez a telítődési tendencia bizonyos mértékig az 1962. évi visszaesést is enyhíti, magyarázza.

Lassu emelkedés mutatható még ki Somogyszobon, ahol az 1960-as gyarapodás törzsanyag aránya 41 % - az 1961. évé 44 % - az 1962. évé 45 % - továbbá Nagyvisnyón, ahol a két utóbbi év adata 44-45 %.

Egyébként a tiz község könyvtárai közül csak kettő tartalmaz 40 %-nál kevesebb törzsanyagot: Kaposfő és Vókány.

Az 1. pontban tárgyalt mennyiségi adatok szerint Kaposfő nem tartozik a legrosszabbul ellátott könyvtárak közé; minőségileg azonban ijesztően rossz az állomány összetétele.

Az országos adatok között is a legrosszabbak közé tartozik az ilyen százalékarány, mely szerint az 1960-as törzsanyag 19 %; az 1961-es 21 %; 1962-ben 19 %. Ehhez képest még a 800 kötetes vokányi könyvtár arányai is sokkal jobbak: 1960-ban 39 %; 1961-ben 67 %; 1962-ben 36 %.

Szakcsoportonként vizsgálva a tárgyalt könyvtárak törzsállomány helyzetét, a következő képet látjuk.

A mezőgazdasági állományrészlet 4 %-ról 8 %-ra emelkedésében nyilvánvalóan a törzsanyag érvényre jutásának is nagy szerepe volt. Az évi beszerzések törzsanyag-aránya Sáp kivételével mindenütt többségben van; nem egyszer 89-90-100 %-os. E tekintetben még a kaposfői könyvtár sem áll annyira rosszul, mint egyéb szakcsoportokban. Egyenletesen emelkedett Somogyszob mezőgazdasági törzsanyaga (1960 = 70 %, 1961 = 72 %, 1962 = 73 %). A törzsanyag vásárlásban bekövetkezett 1962. évi visszaesés azonban a mező-

gazdaság csoportjában is megfigyelhető: Badacsonytördemic 1961 = 90 %; 1962 = 40 %. Tépe pedig az 1961-es 70 %-os törzsanyagbeszerzés után 1962-ben 23 olyan mezőgazdasági könyvet vásárolt, melyből egy sem törzsanyag.

A társadalomtudomány kategóriában az 1961-62-ben kiadott könyvek törzsanyag-aránya 20-83 % közt mozog. Az egyenletes emelkedés itt is ritka (Badacsonytördemic 1960 = 16 %, 1961 = 26 %, 1962 = 44 %) és 1962-ben csak egy község esetében haladja meg a 45 %-ot.

A könyvtárak e szakcsoporttal való bőséges ellátottsága tehát (1. az 1. pontban említett 11 %-os állományrészleg adatát, mely a kívántnál 1 %-kal magasabb) nem jelenti azt, hogy a művek tartalmilag is megfelelők, falusi könyvtárakban elsősorban fontosak.

A természettudományos irodalom körében lényegesen jobb a helyzet. Különösen biztató Sáp állományrészlegének törzsanyagnövekedése (1959 = 20 %; 1960 = 27 %; 1961 = 37 %; 1962 = 89 %), de rajta kívül még négy község százalékaránya haladta meg 1962-ben a 45 %-ot (Tépe, Nagyvisnyó, Méra, Vókány).

A felnőtt szépirodalom csoportjában ijesztően és érthetetlenül alacsony a törzsanyag százalékos aránya Kaposfőn. 1960-ban 5 %; 1961-ben 6 %; 1962-ben 5 %.

A többi községben lényegesen jobb a helyzet, mint valamennyi eddig tárgyalt kategóriában. Itt már beszélhetünk arról, hogy a kiadott szépirodalmi művek abszolút többsége a törzsanyagba illik. Gyakoriak az évi 60-66-69 %-ok.

Az ifjúsági és gyermekirodalom tekintetében a helyzet az előbbihez hasonló, a döntő többség itt is törzsanyag, pár százalékkal azonban csaknem mindenütt alacsonyabb a százalékos arány. Így a felnőtt szépirodalom és az ifjúsági irodalom 1962-es törzsanyag-aránya összehasonlításul: Tépe 57 % - 52 %; Sáp 63 % - 59 %; Alsóörs 66 % - 52 %; Nagyvisnyó 48 % - 40 %; Méra 40 % - 39 %; Ujpetre 46 % - 44 %. Jóllehet az ifjúsági irodalom törzsanyaggá minősítését mondhatjuk legliberálisabbnak - éppen az igények nagysága miatt - a falusi könyvtárosokat láthatóan mégsem elégíti ki az "a" jelzésű ifjúsági irodalom; még annyira sem, mint az "a" jelzésű szépirodalom.

3. Az elavult művek aránya

Az elavult könyvek vizsgálatával kapcsolatban előrebocsátjuk, hogy kimutatásunk e tekintetben nem egészen megbízható. Jóval több a használhatatlan, lényege szerint elavult mű a tíz könyvtárban, mint amennyit megjelöltünk. - Nem kerülhetünk azonban teljes ellentmondásba a fennálló rendelkezések, a Könyvtári Minősítő Bizottság szellemével, mely szerint a minőségileg gyenge vagy

éppen selejtes szépirodalmi művek általában nem tekinthetők elavult műveknek; pusztán azok, melyek politikailag is ártalmasak, amiknek nyilvános kivonását tartalmi okok szükségessé teszik.

Ily módon elsősorban az ismeretterjesztő szakcsoportok, ezen belül is a mezőgazdaság csoportja az, amiben legtöbb elavult művet találunk.

A kaposfői könyvtárban a mezőgazdasági állományrész 18 %-a elavult; Sápon 8 %, Badacsonytördemicen 5 %, Ujpetrén 11 %, Vókányban ugyancsak 18 % a nem használható mű.

A társadalomtudományi irodalom csoportjában Kaposfőn, Sápon, Ujpetrén legnagyobb az elavulás mértéke. (10-11 és 13 %)

A természettudományok körében ugyancsak Kaposfő áll legrosszabbul; állományrészének 10 %-a használhatatlan.

Hasonló a helyzet a felnőtt szépirodalom tekintetében, ahol a többi falvak 2-3-4 % elavulási százalékaival szemben Kaposfőn 7 % elavult mű mutatható ki.

Az ifjúsági és gyermekirodalomban Sápon találtunk legtöbb elavult művet.

Az egész állományhoz viszonyított elavulási százalék Kaposfőn a legmagasabb 5,2 %; utána Sáp és Ujpetre következik 4-4 %-kal; majd pedig Vókány 2,4 %-kal.

Egyáltalán nem találtunk elavult művet az 1275 kötetes nagyvisnyói könyvtárban; megjegyzendő viszont, hogy a tíz község közül ez az egyetlen, melynek állományában kizárólag 1961-62-ben vásárolt könyvek vannak.

KÖZLEKEDÉSI FILMHÉT A TECHNIKA HÁZÁBAN

Március havában közlekedési filmhetet tartottak a Technika Házában, ahol több mint 50 magyar, angol, belga, csehszlovák, francia, lengyel és német filmet vetítettek a vasúti, légi és közúti közlekedés, a hajózás legkorszerűbb módszerei, a balesétkelhárítás tennivalói, a különböző fontos építési eljárások és az idegen

forgalom tárgyköréből. A Közlekedési Dokumentációs Vállalat filmjeinek rendezői és operatőrjei eddig kilenc külföldi és tizenkét hazaidíjat kaptak a különböző filmfesztiválokon. Az elmúlt évben 8521 esetben mintegy 870 000 néző előtt vetítettek szakmai filmeket.